

Format de citation

Šmahel, František: Rezension über: Jan Klípa / Michaela Ottová (eds.), *Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí*, Praha: Národní galerie v Praze, 2015, in: *Český časopis historický*, 2017, 2, S. 600-602, DOI: 10.15463/rec.864841434

český
časopis
historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

záchranu se snažil až do konce života v postavení vicekancléře. Univerzita nakonec přesto zanikla, a to záhy po smrti krále Matyáše Korvína († 1490).

Do následujících kapitol Miriam Hlaváčková začlenila pojednání o vztahu k Turkům, představila Juraje v roli apoštolského protonotáře a připomněla, že ho pojily zvláště dobré vztahy s papežem Pavlem II. Zajímavý se jeví také pohled na kladný vztah, který k němu měli obyvatelé tehdejší Bratislavy, zvláště členové městské rady. Při návratech z cest ho obvykle štědrě vítali a on se na oplátku odvděčoval přímlovami u panovníka v právních otázkách ve prospěch města. Neméně zajímavě předestřela M. Hlaváčková spletené vztahy mezi evropskými tábory v boji proti husitským Čechům. I tady nacházíme Juraje na straně Matyáše Korvína. Král ho například nechal starat se společně s papežskými pověřenci o výběry na tažení proti českým kacířům. Rovněž na Korvínův pokyn měl Juraj ovlivňovat spojení české strany (Wittelsbachy, Hohenzollerny a Wettiny), aby se přidali po bok krále Matyáše. Život agilního preláta skončil roku 1486. V bratislavském dómu sv. Martina na něj dodnes upomíná náhrobní deska s epigramem, který si vybral. Označil se v něm za „kdysi slavného církevního hodnotáře“, který je nyní „potravou pro červy v hrobě“.

Kniha o pozoruhodné osobnosti ze středu kapitulního světa i dvorského prostředí tak stojí nepochybně za pozornost historické obce. Biografických prací o význačných církevních představitelích není mnoho, a to platí přesto, že bez vzdělanců, znalců práva, obratných řečníků či diplomatů se středomocí panovníci nemohli obejít.

Dana Dvořáčková-Malá

Raný novověk

Jan KLÍPA – Michaela OTTOVÁ (edd.),
Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí

Praha, Národní galerie 2015, 787 s.,
nečíslované reprodukce, plány a mapy,
ISBN 978-80-7035-583-1.

Nestává se často, aby výstavě předcházela publikace rozsáhlého, více než patnáct let trvajícího interdisciplinárního průzkumu. Autorský tým, který připravil katalog stejnojmenné výstavy Národní galerie ve Valdštejnské jízdárně, čítal 43 spolupracovníků, jejichž individuální podíl rozsah referátu neumožní ocenit. Úvodní stať obou editorů, Jana Klípy a Michaely Ottové, hutně připomíná časové a teritoriální souřadnice podkrušnohorského výtvarného umění i etapy jeho poznávání a studia. Sympatické je, že se tu setkáváme i se jmény regionálních badatelů, jejichž přínos tak není opomenut. Oprávněně se ovšem znovu dostalo prvořadého uznání prospektorské a zakladatelské roli Josefa Opitzze. Nesnadného úkolu historicky vymezit „zemi na hranici i bez hranic“ se ujala Michaela Hrubá, jinak iniciátorka komplementárního historického a archivního výzkumu. Vzhledem k náboženské povaze většiny exponátů je na místě informativní pojednání o církevní správě, řádech a klášterech od Tány Šikové a Jana Zdichynce. Tradičně, avšak účelně následují souhrnné pohledy na jednotlivé oblasti umělecké tvorby.

Gotickou architekturu v severozápadních Čechách představili Petr Macek a Vladislav Razím především v jejím městském prostoru. Není divu, že zvolili tento postup, neboť koncentrace zeměpanských měst ve sledované oblasti patří k největším v českých

zemích. Naproti tomu Michaela Ottová zvolila pro kapitolu o sochařství chronologický postup, přičemž se zaměřila jednak na krásný sloh a jeho vyústění v polovině 15. století, jednak na pozdní gotiku a počátky renesance. Jan Royt v souhrnném pohledu na středověkou deskovou a nástěnnou malbu v severozápadních Čechách položil akcent na vnější kontakty a vlivy umělecké tvorby v sousedních zahraničních oblastech. Okruh knižní malby, o němž pojednal Viktor Kubík, tvoří ze značné míry importy pro církevní instituce, městské obce a šlechtické objednavatele. Konečně „umělecká řemesla“ v kostelech severozápadních Čech charakterizovali podle jejich typů a funkcí Aleš Mudra, Jan Klípa, Helena Zápalková a Jan Dienstbier. Jde o velice zdařilý pokus přinášející namnoze nové poznatky o kontextech nástěnných maleb, oltářů, volných soch, liturgických nádob, textilií i knih, sanktuárií, trezorů, kazatelen, křtitelnic a v neposlední řadě i zvonů.

Vlastní katalog sleduje architektonické členění výstavy a v souladu s tím v jedenácti oddílech představuje „podoby vizuální kultury“ v jednotlivých centrech regionu. Výjimku tvoří první oddíl o Praze, jehož produkce se v tu větší, tu menší míře vyskytuje u všech významných objednavatelů bez rozdílu jejich stavovské či konfesní příslušnosti. Dominance pražského centra skončila v období husitských válek, kdy se také začala vynořovat díla, jež lze s určitou pravděpodobností považovat za práci regionálních dílen a hutí. Z tohoto důvodu ideový rozvrh výstavy upřednostnil hlediště umělecko-geografické před chronologickým. Oddíly věnované jednotlivým městům a klášterům byly rozmístěny na dvou komunikačních liniích symbolicky nazvaných „labská“ a saská cesta. V povodí

Labe se dostalo na Litoměřice, Ústí nad Labem a Děčín, podél druhé cesty výstava sleduje královská města Louny, Žatec, Most a Kadaň, dále poddanská města Chomutov a Teplice, klášterství v Oseku a posléze i horní města Krupku a Jáchymov.

Výstava zahrnovala období od 13. do poloviny 16. století, proto byl počet exponátů proti katalogu značně redukován. Avšak ani katalog, jak upozorňují jeho editoři, nepodává soupis veškerých dochovaných artefaktů. Každému zastavení na pomyslné cestě předchází tu širší, tu kratší historický úvod o příslušné lokalitě. V případě měst se dostává pozornosti urbanistickému vývoji, městskému opevnění a případně též místnímu hradu. Jelikož jde většinou o číslovaná hesla katalogu, exponáty tu nejednou mají roli pars pro toto. Sled hesel v jednotlivých oddílech je dosti variabilní, přičemž čtenář ocení jejich provázanost. K děkanskému kostelu Všech svatých v Litoměřicích se např. váží desky Mistra Litoměřického oltáře a velký litoměřický graduál. Velikostí písma jsou v katalogu od výkladu odlišeny nezbytné popisné údaje a odkazy na literaturu. Zkrácené citace pramenů a literatury rozvádí jejich soupis v závěrečné části monumentálně pojaté knihy.

Řada úspěšných a přínosných výstav českého pozdně gotického, regionálně vymezeného umění dříve či později musí vést k několika otázkám zásadní či alespoň závažné povahy. Na mysli mám zejména celkovou revizi vztahu mezi metropolí a regionálními kulturními centry či dokonce přeshraničními okruhy. V tomto ohledu jde především o Čechy, neboť Morava a české Slezsko sice metropoli neměly, zato však tři zemské metropole menšího územního rozsahu. Otázka je komplikována tím, že Morava a vedlejší země ležely značnou část

celého období v jiné mocenské sféře rozděleného státního útvaru. Kvalitu nashromážděných a pečlivě dokumentovaných souborů architektonických a výtvarných památek by však znalci měli posoudit z vyšších než regionálních měřítek. To se nepochybně dělo a děje, zatím se však ne vždy daří odlišit dílenskou sériovou produkci děl k náboženským účelům. Bude přitom třeba úzkostlivě hlídat ne vždy zřetelnou hranici, kdy poptávka po devocionálních zaměnila umělecké snažení řemeslnickou industrií. Tolik dodatkem k nezapomenutelné výstavě a jejímu znamenitému katalogu.

František Šmahel

Bohumír SMUTNÝ

Václav Kunžak: zapomenutý mechanik a vynálezce z 18. století. Studie o lidech, technice a protoindustrializaci na Moravě.

Studie z historie techniky a průmyslu

Brno, Technické muzeum 2015, 96 s.,
ISBN 978-80-87896-23-5.

Portrét jednoho ze zapomenutých pionýrů průmyslové éry je cenným a fundovaným regionálním příspěvkem o počátcích industrializace českých zemí. Zároveň představuje sondu do dějin techniky druhé poloviny 18. století. Bohumír Smutný, přední znalec hospodářských dějin Moravy, na příkladu Václava Kunžaka (1726–1789) načrtává obraz doby, ve které se zažehl transformační proces nazývaný protoindustrializace, na němž se podíleli i laičtí vynálezci a mechanici-samouci. Jedním z nich byl vyučený jihlavský mlynář a hodinář, živící se od poloviny 18. století zakázkovou stavbou mlýnů, valch a stoup pro manufaktury a cechovní společenstva. Klíčová

pasáž studie se soustřeďuje na Kunžakovu roli při projektování soukenické valchy v prostoru města Brna v šedesátých letech 18. století, která přispěla k formování místní manufakturní výroby. Mimoto lze sledovat Kunžakovu kariéru vynálezce a konstruktéra mechanických strojů na řezání dřeva, stavbu mostů a výrobu pilníků nebo designéra vozu pro převoz osob i nákladů bez využití koňské síly. Smutného studie není jen zachycením neobyčejného života nadaného technika, ale také a především procházkou po nepříliš zmapovaných cestách hospodářských dějin druhé poloviny 18. století, během níž lze např. při vyřizování konkrétních zakázek sledovat poučnou interakci mezi jednotlivými zainteresovanými stranami (státními úřady, investory, místní jurisdikcí a samotným Kunžakem).

Aleš Vyskočil

19. a 20. století

Bohumír SMUTNÝ

Řemeslná, manufakturní a tovární výroba ve městě Brně, na jeho předměstích a v okolí. Podle údajů vceňovacích operátů stabilního katastru v první polovině 40. let 19. století (v rozsahu území pozdější brněnské průmyslové aglomerace)

(= Brno v minulosti a dnes,
suplementum č. 22)

Brno, Statutární město Brno 2016, 129 s.,
ISBN 978-80-86736-48-8.

Vceňovací operáty stabilního katastru představují jeden z nejvýznamnějších zdrojů informací o dějinách obcí v závěru předbřeznové éry, mající navíc velký komparační a analytický potenciál. Vznikly jako